

Financování ochrany před povodněmi v České republice

Probíhající změny klimatu v několika posledních letech a následné dopady včetně doprovodných jevů z tohoto vyvstávajících vytvářejí zásadní tlak na nutnost reagovat z hlediska současné environmentální politiky. Přestože změny v klimatickém systému naší planety probíhají neustále a de facto od té doby, co planeta vznikla, aktuální vědecké poznatky potvrzují, že v současné době jednotlivé změny probíhají mnohem rychleji než v minulosti. Dokonce lze konstatovat, že i občané jednotlivých států ve věkovém průměru 40 a více let zaznamenávají oproti dobám minulým jiné počasí, než na které byli zvyklí.

Hlavní příčinou těchto změn a následných často nepříjemných důsledků z tohoto vyplývajících (sucho, déšť, povodně atd.) je však primárně činnost lidského faktoru. V tomto případě však nejde pouze o činnost spojenou s nárůstem emisí skleníkových plynů, ale i o aktivity jiné, které v konečném důsledku činí klimatický systém více zranitelný, než tomu bylo v minulosti. Významnou úlohu tak ve změnách klimatického systému zastává často skloňované globální oteplování, které je navzdory pokroku, který byl učiněn, stále vnímáno kontroverzně. To vyplývá především z přetrvávajících nejasností přímé interakce skleníkových plynů a klimatického systému [1, 2].

Připustíme-li tedy, že globální oteplování je hlavní hrozbou budoucnosti, stejně tak musíme připustit i to, že zásadní negativní projevy, které globální oteplování v oblasti životního prostředí a fungování ekosystémů přináší, jsou dopady na vodní hospodářství v přímé souvislosti vodního režimu a kvality vody, zemědělství a potravinové soběstačnosti, lesního hospodářství, zvyšování hladin moří a podobně. Veškeré takovéto extrémní projevy mají v konečném důsledku právě v přímé interakci s okolním světem zdrcující dopad na ekonomiku jednotlivých států [3].

Aktuální stav v České republice

Zaměříme-li se na změnu klimatu v České republice, můžeme říci, že nejpálčivějším problémem v přímém důsledku extrémního počasí jsou právě povodně a jejich následné sociální a ekonomické dopady včetně oběti nejvyšší, tedy ztráty na životech. Mezi nejčastěji postižená odvětví tak například patří bydlení, dopravní infrastruktura, inženýrské

stavby a sítě, vodohospodářské objekty a toky, vybavenost a materiálové zásoby, zemědělství, lesnictví, ekologické škody a podobně.

Popíšeme-li si povodně v České republice od vzniku novodobého státu (1993), tak upozorujeme, že vzestupná tendence je skutečně vysoce aktuální. Ostatně toto je i jeden z důvodů, proč se po prvních povodních v roce 1997 na Moravě a Slezsku, které jsou označovány za katastrofu evropských rozměrů, začaly jednotlivé státní instituce a samosprávné celky více věnovat otázce v oblasti protipovodňové ochrany.

Protipovodňová problematika se tak již v současnosti setkává s mnohem větším zájmem jak ze strany jednotlivých občanů, tak i ze strany jednotlivých zákonodárců, kteří si plně uvědomují veškeré vzájemné souvislosti vyplývající z dostupných informací, znalostí a zkušeností právě v závislosti na scénáři budoucího vývoje.

Preventivní opatření v oblasti protipovodňové ochrany (PPO) a dalších doprovodných činností

Z hlediska financování v jednotlivých letech si pro přehled dovoluji odkázat na jednotlivé etapy financování tak, jak je uvádí ředitelka oddělení protipovodňových opatření z ministerstva zemědělství, paní Ing. Kozlová ve své prezentaci z konference vodních toků ze dne 26. 11. 2013 [4]:

1. etapa 2002–2007 (zahájení) – program 229060

Tento program se především soustředil na území zasažené povodněmi v roce 1997 (Mo-

rava, Odra, horní Labe). Primárně se soustředil na zpracování studií odtokových poměrů a stanovování záplavových území. V daném období bylo realizováno 435 protipovodňových staveb. Díky výše uvedenému protipovodňovému opatření bylo ochráněno 315 tisíc obyvatel a majetek v souhrnné hodnotě 240 mld. Kč. Celkem bylo profinancováno 4,043 mld. Kč:

- z toho 1,829 mld. Kč ze státního rozpočtu,
- z toho 1,793 mld. Kč. formou úvěru od Evropské investiční banky,
- vlastními zdroji od jednotlivých správců vodních toků (Povodí Labe, Povodí Vltavy, Povodí Ohře, Povodí Odry, Povodí Moravy),
- územními rozpočty a fondem Phare.

2. etapa 2007–2014 (rozvinutí) – program 129120 Podpora prevence před povodněmi II

Tento program se především soustředí na technická opatření podél vodních toků, dále na opatření zvyšující retenci a zvyšování celkové bezpečnosti vodních děl. Program byl schválen usnesením vlády České republiky č. 1304, ze dne 15. 11. 2006. Celkový objem, který byl pro tuto etapu schválen, činil 11,55 mld. Kč. Finanční prostředky pocházejí z následujících oblastí:

Tab. Povodně v letech 1997–2003 z hlediska počtu ztrát na lidských životech a výše povodňových škod

Povodňová situace (rok)	Počet ztrát na lidských životech	Povodňové škody (v mil. Kč)
1997	60	62 600
1998	10	1 800
2000	2	3 800
2001	0	1 000
2002	16	75 100
2006	9	6 200
2009	15	8 500
2010	8	15 200
2013	15	19 113
Celkem	135	193 313

Zdroj: Protipovodňová ochrana v gesci Ministerstva zemědělství [4]

- ze státního rozpočtu,
- z úvěru poskytnutého České republice od Evropské investiční banky,
- z finančních prostředků alokovaných na prevenci před povodněmi (novela zákona o zrušení Fondu národního majetku),
- z vlastních zdrojů jednotlivých správců vodních toků (Povodí Labe, Povodí Vltavy, Povodí Ohře, Povodí Odry, Povodí Moravy),
- prognóza... do konce roku 2014 bude realizováno téměř 400 protipovodňových opatření.

3. etapa 2014–2019 (retence) – program 129260 Prevence před povodněmi

Tento program koncepčně vychází z programového prohlášení vlády (srpen 2010). Prioritou bylo usnesení vlády (prosinec 2011). Program se především soustředí na podporu retence (řízené rozlivy, poldry, vodní nádrže s retenčními prostory) a primárně je směřován do oblastí s vysokou pravděpodobností povodňových rizik. Předpokládaný finanční rámec 4,5 mld. Kč je určen na podporu časově náročné projektové přípravy, která bude následně využita při realizaci jednotlivých opatření, na podporu efektivních stavebních opatření (zvládnutí povodňových rizik), a sestávající se ze čtyř podprogramů. Předpokládaný finanční rámec 4,5 mld. Kč bude investován:

- ze státního rozpočtu,
- z vlastních zdrojů jednotlivých správců vodních toků (Povodí Labe, Povodí Vltavy, Povodí Ohře, Povodí Odry, Povodí Moravy) rozšířených o další zdroje chráněných subjektů, jako jsou obce, podnikatelské subjekty a podobně,
- ze zdrojů, plynoucích z úprav ekonomiky vodního hospodářství,
- z případných dalších zdrojů, mimo státní rozpočet.

Metodika hodnocení a posuzování

Metodika pro hodnocení a posuzování PPO se začala formovat v roce 1996, kdy začaly vznikat teoretické základy, od kterých se následně formovaly jednotlivé zásady a předpoklady hodnocení. Metodika ve svých začátcích vycházela z propojení dvou základních pilířů: analýzy povodňových škod a rizikové analýzy, týkající se problematiky ohrožení z hlediska budoucích povodní. Například tak bylo definováno, že [5]:

- metodika musí vést v maximální míře ke kvantitativnímu ekonomickému vyjádření,
- pro formování metodiky musí být využívána data, která jsou veřejně dostupná a neustále aktualizovaná,
- proces jednotlivých analýz musí být z hlediska získávání zdrojových dat, postupů a výsledků objektivní, přesný a pravdivý,
- výsledné škody musí vyjadřovat celkovou ekonomickou újmu, která započítává veškeré potřebné úpravy tak, aby se zasažené území dostalo do stavu před povodní. Momentálně uplatňovaná metodika pro aktuální 2. etapu programu (Podpora pre-

vence před povodněmi), se kterou se počítá i pro 3. etapu programu (Prevence před povodněmi), se především opírá o metodu rizikové analýzy, kdy se propočítávají budoucí náklady s předpokládanými škodami na ohrožených státcích, v přímé závislosti na opakování budoucích záplav. Dále si dovoluji citovat: „Filozofie metodiky je založena na analýze nákladů a užitků. Náklady jsou dány celkovou hodnotou investice posuzovaného PPO, popřípadě jeho varianty. Pro vyčíslení užitků je použita metoda rizikové analýzy. Užitek z PPO spočívá ve vyčíslení rozdílu povodňových škod mezi současným stavem bez opatření a po realizaci opatření.“ [5]

Aktuální financování PPO v roce 2014

Pro rok 2014 je nově vyčleněno 600 mil. Kč, které jsou určeny na financování programu 129260 Prevence před povodněmi. Program 129120 bude dofinancován s ohledem na rozestavenost toho či onoho daného stavebního díla. Investorem tak v tomto případě bude primárně samotný zadavatel (město, obec, povodí atd.). Z hlediska nevyčerpaných investic, dříve určených na PPO či jiná protipovodňová opatření, bude záviset na ministerstvu financí, zda určené finanční prostředky, nepřevede do jiné kapitoly [6].

Program 129120 Podpora prevence před povodněmi zahrnuje dofinancování staveb, které byly zasaženy povodní v červnu 2013 z vlastních zdrojů investorů, přičemž prostředky státního rozpočtu nevyčerpané v roce 2013 budou řešeny individuálně s Ministerstvem financí. Návrh státního rozpočtu pro rok 2014 je podle Programu 129260 Prevence před povodněmi asi 50 mil. Kč na projekty a asi 550 mil. Kč na stavby. Současně se budou využívat i přírodě blízká protipovodňová opatření, financovaná z OPŽP.

Závěr

Systémová změna v přístupu k protipovodňovému programu v České republice byla vyvolána především zničovými povodněmi v letech 1997 a 2002. Tyto povodně svou silou dostatečně prokázaly neschopnost České republiky jakkoli reagovat na extrémní přírodní podmínky s její nedostatečnou protipovodňovou ochranou, která by dokázala ubránit jednotlivá záplavová území. Avšak Česká republika od tohoto okamžiku ušla obrovský kus cesty. Jen od roku 2002 ministerstvo zemědělství podpořilo 822 protipovodňových staveb v celkové částce asi 15 mld. Kč. Nicméně extrémní projevy počasí nejsou pouze povodně, ale naopak i sucha. Zde je proto zapotřebí začít do budoucna rozvíjet otázku, se kterou již v roce 2007 přišel tehdejší ministr zemědělství Petr Gandalovič a nyní ji opět „oprášil“ stávající ministr zemědělství Marian Jurečka. Zde mám předně na mysli: moderní formy závlah, retenční půdní opatření či poldery. Osobně bych se nebránil ani vybudování nových vodních přehrad, které by se v České republice zce-

la jistě uplatnily a z hlediska budoucnosti by mohly být vysoce aktuální. Ostatně k tomuto názoru mě mimo jiné vede i nepřilíš dobrý stav některých našich věhlasných přehrad, které z hlediska jejich kvality a budoucnosti budou muset přistoupit k zásadním rekonstrukčním řešením.

TEXT: Ing. Filip Bušina, Ph.D., MBA

FOTO: thinkstock.cz

Filip Bušina je akademický pracovník Katedry společenských věd Vysoké školy politických a společenských věd a akademický pracovník Fakulty ekonomiky Moskevské státní univerzity strojírenství a informatiky.

Literatura

1. Český hydrometeorologický ústav. Změna klimatu [Online]. [cit. 7. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.chmu.cz/portal/dt?portal_lang=cs&menu=JSPTabContainer/P4_Historicka_data/P4_1_Pocasi/P4_1_10_Zmena_klimatu/P4_1_10_1_Zakladni_informace&last=false
2. Český hydrometeorologický ústav. Úvod do problému klimatické změny [Online]. [cit. 7. 4. 2014]. Dostupné z: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/meteo/ok/klimazmena/files/cc_chap01.pdf
3. World health organization. Global climate change and health: an old story writ large [Online]. [cit. 7. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.who.int/globalchange/climate/summary/en/>
4. Konference vodní toky 2013. Protipovodňová ochrana v gesci Ministerstva zemědělství. VRV, a. s., Hradec Králové 26. 11. 2003. Ing. Naděžda Kozlová [Online]. 26. 11. 2013. [cit. 7. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.vrv.cz/index.php?main=2&sub=7&newsid=31>
5. Satrapa, L., Fošumpaur, P., Horský, M., Brouček, M., Nešvarová, P.: Posuzování účinnosti akcí protipovodňové ochrany v rámci činnosti strategického experta programu Prevence před povodněmi v ČR. [Online]. [cit. 7. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.vuvh.sk/download/ManazmentPovodi_rizik/zbornikPrispevkov/Konferencia/Prispevky/SekciaB/Satrapa_a_kol.pdf
6. ČTK, 2014. Snaha zkotit velkou vodu stála ministerstvo 15 miliard. Další miliardy připravuje. E15.CZ [Online]. 21. 3. 2014 13:36 [cit. 7. 4. 2014]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/snaha-zkotit-velkou-vodu-stala-ministerstvo-15-miliard-dalsi-miliony-pripavuje-1071656>

Funding of Flooding Protection Measures in the Czech Republic

Climate changes we have been experiencing in recent years and their impacts including resulting accompanying phenomena urge us to find an adequate environmental response. Although the changes of the Earth climatic system have been continuous since the formation of our planet, current scientific findings confirm that the rate of changes is much faster compared to the past. We even have to admit that people living in various countries in the age group of 40 years and more experience different weather conditions compared to conditions they used to now earlier.